

Sabina Grabowska

Uniwersytet Rzeszowski

UDZIAŁ PARLAMENTU W POSTĘPOWANIU W SPRAWIE ODPOWIEDZIALNOŚCI KONSTYTUCYJNEJ PREZYDENTA REPUBLIKI WŁOSKIEJ

1. Republika Włoska jest jednym z osiemnastu państw europejskich, w których funkcjonują regulacje umożliwiające pociągnięcie prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej za popełnienie deliktu konstytucyjnego¹. Przesłanką pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej (tj. deliktem konstytucyjnym) może być naruszenie konstytucji lub ustawy, którego dopuścił się prezydent². Czyny będące deliktem konstytucyjnym muszą posiadać łącznie następujące cechy: mają charakter zawiniony, do ich dokonania doszło w związku z pełnioną funkcją, nie są przestępstwem w rozumieniu prawa karnego, a także naruszają konstytucję lub ustawę (z wyjątkiem ustawy karnej)³.

Prezydent Republiki Włoskiej nie odpowiada za akty podjęte w wyniku wykonywania swych funkcji, z wyjątkiem zdrady stanu lub naruszenia konstytucji⁴. Zakres deliktu konstytucyjnego został zawężony do poważnego naruszenia konstytucji. Jednak przepisy konstytucyjne nie definiują, na czym polega „poważne naruszenie konstytucji” czy „zamach na konstytucję”⁵. Pojęcie zamachu

¹ Szerzej zob. S. Grabowska, *Modele odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta we współczesnych państwach europejskich*, Toruń 2012, s. 158- 233.

² Zob. W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 210–211, S. Grabowska, *Delikt konstytucyjny* [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz encyklopedyczny*, red. W. Skrzydło, S. Grabowska, R. Grabowski, Warszawa 2009, s. 135–136.

³ J. Sobczak, *Sądy i trybunały*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, red. W. Skrzydło, Lublin 2005, s. 414.

⁴ Art. 90 ust. 1 Konstytucji Republiki Włoskiej. Zob. *Włochy. Konstytucja Republiki Włoskiej*, przekł. Z. Witkowski, [w:] *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, red. W. Staśkiewicz, Warszawa 2011; W. Orłowski, W. Skrzydło, *Ustrój polityczny Republiki Włoskiej*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, t. 1, red. W. Skrzydło, Lublin 2010, s. 86.

⁵ W trakcie prac Zgromadzenia Konstytucyjnego postulowano za określeniem deliktu konstytucyjnego prezydenta jako *violazione*, czyli naruszenie konstytucji. Jednak ostatecznie zdecydowano się na *attentato*, czyli zamach na konstytucję, ze względu na powagę urzędu i osoby prezydenta. Zob. A. Spadaro, *Articolo 90*, [w:] *Commentario alla Costituzione*, red. R. Bifulco, A. Celotto, M. Olivetti, Torino 2006, s. 1755.

na konstytucję jest przez doktrynę włoską interpretowane jako umyślne (zawinione) podejmowanie działań w celu obalenia instytucji państwa albo wyrządzenia szkód wolnościom publicznym⁶. Należy je zatem rozumieć jako działanie lub zaniechanie mające na celu obalenie instytucji konstytucyjnych lub dokonanie zmiany konstytucji, czy też zmianę formy rządu z użyciem środków zakazanych przez przepisy konstytucyjne włoskie⁷. C. Fusaro uważa, że zamachem na konstytucję nie jest każde jej naruszenie, lecz tylko to o negatywnych cechach, zmierzające do podważenia podstaw porządku konstytucyjnego⁸. Wynika z tego, że ustrojodawca włoski pozostawił sądownictwu konstytucyjnemu ocenę wagi deliktu konstytucyjnego. Rolą sądu będzie także doprecyzowanie pojęcia „poważnego naruszenia konstytucji” oraz „zamachu na konstytucję”.

Pozostawienie niedoprecyzowanych pojęć „poważnego naruszenia konstytucji” oraz „zamachu na konstytucję” daje uprawnionym do tego podmiotom pewien margines swobody do określenia, czy dane działanie bądź zaniechanie wypełnia znamiona „zamachu na konstytucję” albo też „poważnego naruszenia konstytucji”⁹. W prawie konstytucyjnym pojęcia „poważnego naruszenia konstytucji” oraz „zamachu na konstytucję” nie powinny być utożsamiane z pojęciami występującymi na gruncie prawa karnego¹⁰. Definicje funkcjonujące na gruncie prawa karnego mogą jednak stanowić wskazówkę dla sądu konstytucyjnego w sprawie dotyczącej odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta¹¹.

Orzekanie w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta Republiki ustrojodawca włoski powierzył Sądowi Konstytucyjnemu. Jednakże prawo złożenia wniosku i (co za tym idzie) postawienia w stan oskarżenia należy, zgodnie z art. 90 ust. 1 Konstytucji, do parlamentu. Uzupełnieniem oraz rozszerzeniem konstytucyjnych regulacji odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta są akty prawne regulujące funkcjonowanie parlamentu oraz ustawy regulujące kompetencje i organizację sądu konstytucyjnego.

Całość postępowania w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta, oprócz przepisów Konstytucji, regulują: Regulamin Izby Deputowanych¹², Regulamin Senatu¹³, ustawa dotycząca przestępstw ministerialnych i przestępstw

⁶ C. Mortati, *Istituzioni di diritto pubblico*, Padova 1991, s. 552–553.

⁷ Por. F. del Giudice, *La Costituzione Esplicata. La Carta fondamentale della Repubblica spiegata Articolo per Articolo*, Napoli 2009, s. 233.

⁸ Por. C. Fusaro, *Il presidente della Repubblica. Il tutore di cui non riusciamo a fare a meno*, Bologna 2003, s. 71.

⁹ Z. Witkowski, *Prezydent Republiki w systemie ustrojowym współczesnych Włoch*, Toruń 1991, s. 92.

¹⁰ Art. 283 dekretu królewskiego z dnia 19 października 1930 r., nr 1398 Kodeks Karny, (G.U. z dnia 26 listopada 1930 r., nr 251 ze zm.).

¹¹ Szerzej: P. Chrzczonowicz, *Problem odpowiedzialności konstytucyjnej i karnej Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Włoskiej*, [w:] *Konstytucjonalizm włoski i polski w aktualnych fazach ich przemian. Materiały z sympozjum. Toruń, 2 czerwca 2005*, red. Z. Witkowski, Toruń 2005, s. 179 i n.

¹² Regulamin Izby Deputowanych z dnia 18 lutego 1971 r., (G.U. nr 53 z dnia 1 marca 1971 r.).

¹³ Regulamin Senatu z dnia 17 lutego 1971 r. (G. U. dodatek nr 53 z dnia 1 marca 1971 r.).

przewidzianych w art. 90 Konstytucji¹⁴ oraz regulamin parlamentarny postępowania w sprawie oskarżenia¹⁵. Postępowanie w sprawie pociągnięcia prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej przed Sądem Konstytucyjnym precyzują: ustawa konstytucyjna o Sądzie Konstytucyjnym¹⁶, ustawa konstytucyjna nr 1 z dnia 16 stycznia 1989 r.¹⁷, ustawa o zasadach postępowania i oskarżeniach¹⁸ oraz uchwała Sądu Konstytucyjnego w sprawie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym w sprawie oskarżeń¹⁹.

2. Prawo złożenia wniosku o pociągnięcie prezydenta do odpowiedzialności konstytucyjnej posiada grupa 10 deputowanych lub przewodniczący giunty parlamentarnej²⁰, którzy to ww. wniosek składają na ręce przewodniczącego Izby Deputowanych²¹. Prawo inicjatywy posiada również grupa ośmiu senatorów, którzy mogą złożyć wniosek na ręce przewodniczącego Senatu²². Następnie przewodniczący izby do której wpłynął wniosek powiadamia przewodniczącego drugiej izby o tym fakcie²³. Wniosek wraz z dołączonymi do niego dokumentami zostaje przekazany komisji powołanej w celu zbadania wniosku i przedstawienia sprawozdania na wspólnym posiedzeniu obu izb²⁴.

Przepisy włoskie nie precyzują, kto ani kiedy (i czy w ogóle) powiadamia prezydenta o złożeniu wniosku w sprawie popełnienia przez niego deliktu konstytucyjnego. Wydaje się zasadne stwierdzenie, iż obowiązek ten spoczywa na przewodniczącym izby, do której wpłynął wniosek.

Uchwała parlamentu o postawieniu prezydenta w stan oskarżenia jest poprzedzona wstępnym postępowaniem, prowadzonym przez właściwą komisję. Włoska komisja jest powoływana zgodnie z art. 12 ustawy konstytucyjnej nr 1

¹⁴ Ustawa nr 219 z dnia 5 czerwca 1989 r. Nowe przepisy dotyczące przestępstw ministerialnych i przestępstw przewidzianych w art. 90 Konstytucji, (G.U. z dnia 6 czerwca 1989 r., nr 130).

¹⁵ Regulamin parlamentarny postępowania w sprawie oskarżenia, teksty jednobrzmiący przyjęty przez Senat Republiki w dniu 7 czerwca 1989 r. oraz przez Izbę Deputowanych w dniu 28 czerwca 1989 r. bezwzględną większością głosów swoich członków, (G.U. nr 153 z dnia 3 lipca 1989 r.).

¹⁶ Ustawa konstytucyjna nr 1 z dnia 11 marca 1953 r. o Sądzie Konstytucyjnym, uzupełniająca Konstytucję (G. U. nr 62 z dnia 14 marca 1953 r.).

¹⁷ Ustawa konstytucyjna nr 1 z dnia 16 stycznia 1989 r. o zmianie art. 96, 134, 135 konstytucji i ustawy konstytucyjnej z dnia 11 marca 1953 r. i przepisów w materii postępowania w sprawach o przestępstwa, o których mowa w art. 96 konstytucji, (G. U. nr 13 z dnia 17 stycznia 1989 r.).

¹⁸ Ustawa nr 20 z dnia 25 stycznia 1962 r. o zasadach postępowania dotyczących oskarżeń (G. U. nr 39 z dnia 13 lutego 1962 r.).

¹⁹ Uchwała Sądu Konstytucyjnego z dnia 27 listopada 1962 r. w sprawie postępowania przed Sądem Konstytucyjnym w sprawie oskarżeń, (G. U. nr 320 z dnia 15 grudnia 1962 r., wydanie specjalne).

²⁰ Art. 110 Regulaminu Izby Deputowanych. Giunta parlamentarna jest odpowiednikiem klubu parlamentarnego w PR – art. 64-64 Regulaminu Izby Deputowanych.

²¹ Art. 5 ust. 2 ustawy nr 219/1989. Zob.: T. Martines, *Diritto Constitutionale*, Milano 2000, s. 434-435.

²² Art. 156 ust. 1 Regulaminu Senatu.

²³ Art. 5 ust. 2 ustawy nr 219/1989 oraz art. 9 ust. 1 i art. 11 ust. 3 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

²⁴ M. L. Mazzoni Honorati, *Diritto parlamentare*, Torino 2001, s. 70.

z 1953 r.²⁵ i składa się z członków giunt do spraw autoryzacji postępowania obydwu izb²⁶. Regulamin parlamentarny postępowania w sprawie oskarżenia precyzuje w art. 9, że przewodniczący Izby Deputowanych przekazuje komisji raporty, orzeczenia, zgłoszenia dotyczące odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta, informując o tym przewodniczącego Senatu. Komisja ta może uchwalić zainicjowanie dochodzenia z urzędu.

Komisja przeprowadza dochodzenie w terminie maksymalnie 5 miesięcy, z możliwością przedłużenia o kolejne 3 miesiące i ma takie same uprawnienia jak oskarżyciel w procesie karnym²⁷. Może wzywać świadków oraz prowadzić przesłuchania w badanej sprawie²⁸. W takiej sytuacji przewodniczący komisji ma obowiązek powiadomić zainteresowanych (prezydenta, wnioskodawców, przewodniczących izb) w terminie 10 dni od otrzymania wniosku. Zainteresowani mają prawo wglądu w dokumenty w terminie 5 dni przed posiedzeniem komisji. Posiedzenia komisji są jawne, chyba że komisja uchwali ich utajnienie. Wszystkie osoby biorące udział w postępowaniu przed komisją, z wyjątkiem osób prywatnych i świadków, obowiązują zachowanie tajemnicy postępowania do czasu prezentacji sprawozdania w parlamencie²⁹.

Na zakończenie prac komisja sporządza w formie pisemnej sprawozdanie ze swej działalności³⁰. Komisja może stwierdzić swą niekompetencję, jeżeli ustali, iż zarzuty zawarte we wniosku o postawienie prezydenta w stan oskarżenia o popełnienie deliktu konstytucyjnego nie należą do zakresu przedmiotowego odpowiedzialności z art. 90 Konstytucji Włoch³¹, może też uchwalić umorzenie sprawy z powodu braku podstaw prawnych, jeśli stwierdzi bezzasadność zarzutów przedstawionych we wniosku. W takich przypadkach komisja przesyła decyzję przewodniczącym obu izb celem poinformowania o tym fakcie wszystkich parlamentarzystów³². W terminie 10 dni na wspólnym posiedzeniu obu izb parlament może zwrócić się do komisji o przedstawienie sprawozdania, jeśli zażąda tego co najmniej jedna czwarta członków parlamentu. W takiej sytuacji komisja ma jeden miesiąc na przedstawienie sprawozdania, pomimo stwierdzenia bezza-

²⁵ Art. 12 ust. 1 ustawy konstytucyjnej nr 1/1953 r. w brzmieniu nadanym przez art. 3 ustawy konstytucyjnej nr 1/1989 r.

²⁶ Komisja, w skład której wchodzi członkowie giunt do spraw autoryzacji obydwu izb parlamentu funkcjonuje pod przewodnictwem, zamiennie dla każdej kadencji, przewodniczącego giunty w Izbie Deputowanych albo przewodniczącego tejże giunty w Senacie. G. Ulicka, *Parlament Republiki Włoskiej*, Warszawa 1992, s. 18.

²⁷ Art. 8 ust. ustawy nr 219/1989.

²⁸ We Włoszech, w przeciwieństwie do stanowiska Sądu Konstytucyjnego Bułgarii, ustawa nr 219/1989 w art. 6 ust. 2 stwierdza, iż w postępowaniu w sprawach z art. 90 Konstytucji Włoch nie można zasłaniać się tajemnicą państwową.

²⁹ Art. 11 ust. 2 ustawy nr 219/1989.

³⁰ W. Sokół, *System polityczny Włoch*, [w:] *Współczesne systemy polityczne*, red. M. Żmigrodzki, B. Dziemidok-Olszewska, Warszawa 2009, s. 223–224.

³¹ Art. 8 ust. 2 ustawy nr 219/1989.

³² Art. 11 ust. 2 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

sadności zarzutów zawartych we wniosku lub niespełnieniu znamion opisanych w art. 90 Konstytucji³³.

Jeżeli komisja uzna zasadność zarzutów stawianych prezydentowi we wniosku, przedstawia sprawozdanie na posiedzeniu wspólnym obu izb. Sprawozdanie komisji musi zawierać opis deliktu popełnionego przez prezydenta, wskazanie naruszonych przepisów konstytucji i sprawozdanie z przeprowadzonego dochodzenia oraz konkluzje. Ponadto komisja nominuje jednego albo więcej sprawozdawców, których zadaniem będzie przedstawienie sprawozdania w parlamencie oraz udzielanie odpowiedzi w czasie posiedzenia wspólnego obu izb³⁴.

3. Przewodniczący Izby Deputowanych, po zasięgnięciu opinii Senatu, zwołuje parlament na wspólne posiedzenie w terminie 30 dni od otrzymania sprawozdania z komisji³⁵. Grupa 40 parlamentarzystów – przed rozpoczęciem debaty nad sprawozdaniem komisji – może zgłosić do porządku obrad własny wniosek w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta, zawierający stanowisko odmienne niż komisji. Wszystkie zainteresowane strony zostają powiadomione i zaproszone na wspólne posiedzenie obu izb parlamentu w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta. Ponadto prezydent jest informowany o przysługujących mu prawach: wyznaczenia obrońcy, wglądu w akta sprawy, sporządzania kopii, zgłaszania wniosków oraz dokumentów. Prezydent ma na przeprowadzenie tych czynności 5 dni, licząc od dnia otrzymania zawiadomienia o posiedzeniu parlamentu³⁶.

Debata w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta rozpoczyna się od przedstawienia sprawozdania komisji. Następnie głos zabierają przedstawiciele grupy parlamentarzystów, którzy reprezentują odmienne od komisji stanowisko w sprawie popełnienia deliktu konstytucyjnego przez prezydenta – jeśli został złożony taki wniosek. Prowadzenie debaty regulują przepisy regulaminu Izby Deputowanych³⁷.

Po zakończeniu debaty w sprawie popełnienia deliktu konstytucyjnego przez Prezydenta Republiki Włoskiej odbywają się głosowania. Jak już wspomniano, jeżeli parlamentarzyści stwierdzą, iż należy uzupełnić sprawozdanie komisji, przewodniczący posiedzenia zawiesza obrady i wyznacza komisji czas na uzupełnienie sprawozdania³⁸. Po zaakceptowaniu sprawozdania zarządzane są kolejne głosowania. Jeśli do porządku obrad został zgłoszony wniosek o stwierdzenie braku kompetencji parlamentu do zajmowania się przedmiotową sprawą, jest on poddawany głosowaniu w pierwszej kolejności. Uznanie wniosku za zasadny

³³ Art. 8 ust. 4 ustawy nr 219/1989.

³⁴ Art. 12 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

³⁵ Art. 15 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

³⁶ Art. 12 ustawy nr 219/1989.

³⁷ Art. 16 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia. Zob. M. L. Mazzoni Honorati, *Diritto parlamentare*, s. 70.

³⁸ Art. 18 ust. 4 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

przez większość głosujących oznacza umorzenie postępowania w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta. Natomiast jeżeli parlamentarzyści uznają kompetencje parlamentu do zajmowania się przedmiotową sprawą, odbywa się głosowanie w sprawie postawienia prezydenta w stan oskarżenia z powodu popełnienia przez niego deliktu konstytucyjnego. Do ważności uchwały, zgodnie z art. 90 ust. 1 Konstytucji Włoch, wymagana jest bezwzględna większość głosów³⁹. Brak wymaganego poparcia dla uchwały oznacza, że postępowanie zostaje umorzone. Głosowania w sprawach o pociągnięcie do odpowiedzialności konstytucyjnej jest prowadzone przy zachowaniu zasady tajności⁴⁰.

Przyjęta przez parlament uchwała stanowi akt oskarżenia przeciwko Prezydentowi Republiki. Następnie parlament na wspólnym posiedzeniu wybiera spośród swoich członków jednego lub więcej komisarzy oskarżenia – ich liczbę ustala parlament⁴¹. Osoby wybrane na komisarzy oskarżenia w postępowaniu przed Sądem Konstytucyjnym sprawują funkcję prokuratora i posiadają prawo uczestniczenia we wszystkich czynnościach śledczych⁴². Kandydatury komisarzy zgłaszają parlamentarzyści w głosowaniu tajnym, podając nazwiska kandydatów. Wybrani zostają ci z kandydatów, którzy otrzymali najwyższą liczbę głosów. Komisarze oskarżenia mogą odmówić powołania, powiadamiając przewodniczącego Izby Deputowanych w ciągu 3 dni od głosowania, nie mogą natomiast zrezygnować po upływie tego terminu.

W przypadku powstania wakatów wśród powołanych komisarzy oskarżenia nie jest możliwe jego obsadzenie, dopóki funkcję pełni co najmniej jeden z nich. W przypadku odmowy powołania lub istnienia innych przeszkód w powołaniu wszystkich komisarzy, parlament jest zobowiązany w terminie 10 dni spotkać się na wspólnym posiedzeniu, w celu powołania kolejnych komisarzy⁴³. Jeśli komisarzy oskarżenia jest więcej niż 2, tworzą oni natychmiast po wyborze kolegium oskarżające i wybierają przewodniczącego. Ponadto kolegium może upoważnić jednego lub kilku komisarzy do wypowiedzania się na rozprawie i formułowania wniosków zgodnych z aktem oskarżenia oraz ustaleniami kolegium⁴⁴. Komisarze sprawują swą funkcję do czasu dostarczenia wyroku Sądu Konstytucyjnego do kancelarii jednej z izb parlamentu⁴⁵.

W terminie 2 dni od podjęcia uchwały stanowiącej akt oskarżenia, przewodniczący Izby Deputowanych przesyła ją do prezesa Sądu Konstytucyjnego⁴⁶. Do

³⁹ Z. Witkowski, *System konstytucyjny Włoch*, Warszawa 2000, s. 48–49.

⁴⁰ Art. 18 ust. 6 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

⁴¹ Art. 13 ustawy konstytucyjnej nr 1/1953 r.

⁴² Por. *La Costituzione Esplicita. La Carta fondamentale della Repubblica spiegata Articolo per Articolo*, red. F. del Giudice, Napoli 2009, s. 234.

⁴³ Art. 6, 7 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia, art. 19 ustawy nr 20/1962.

⁴⁴ Art. 18 ustawy nr 20/1962.

⁴⁵ Art. 20 ustawy nr 20/1962. M. Lorencka, *Włochy*, [w:] *Systemy państw basenu Morza Śródziemnego*, red. M. Myśliwiec, K. Krysiel, Poznań–Chorzów 2011, s. 107.

⁴⁶ Art. 17 ust. 3 ustawy nr 20/1962.

uchwały dołączane jest sprawozdanie komisji oraz, jeśli został złożony, wniosek grupy parlamentarzystów, dane komisarzy oskarżenia i pozostałe dokumenty związane z postępowaniem⁴⁷.

4. Podsumowując przedstawione uprawnienia parlamentu w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta Republiki Włoskiej można stwierdzić, iż – co do zasady – nie odbiegają one od regulacji w innych państwach europejskich. Regulacje włoskie dopuszczają możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta państwa, jednakże posiadają pewne cechy szczególne. Włoskie przepisy przewidują obligatoryjny udział komisji w postępowaniu w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta⁴⁸. Co istotne, przepisy przewidują dość długi termin na analizę zarzutów przez komisję. Takie regulacje zasługują na aprobatę, ponieważ komisja ma czas na przesłuchanie świadków, wysłuchanie opinii biegłych oraz na uzyskanie dodatkowych informacji organów państwowych, które mogą dostarczyć informacji w sprawie popełnienia przez prezydenta deliktu konstytucyjnego.

Niewłaściwym wydaje się natomiast uznanie rozproszenia regulacji odnoszących się do zasad postępowania w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej w bardzo wielu, bo aż dziewięciu aktach prawnych. Tego rodzaju praktyka, niejednokrotnie prowadząca do powielania przepisów w różnych aktach prawnych, nie jest właściwa i skutkuje powstaniem nieścisłości, zamiast ułatwić i precyzować postępowanie w sprawie odpowiedzialności konstytucyjnej prezydenta.

Analiza praktyki włoskiej pozwala stwierdzić, że dotychczas odnotowano niewiele prób pociągnięcia Prezydenta Republiki do odpowiedzialności konstytucyjnej. Powody tej sytuacji mogą być różne: trudność uzyskania wymaganej większości popierających wniosek parlamentarzystów bądź też godne i cechujące się poszanowaniem prawa sprawowanie urzędu przez dotychczasowych prezydentów.

Za próbę podjęcia odwołania prezydenta ze stanowiska można uznać sytuację, która miała miejsce we Włoszech w 1978 r., kiedy to prezydent G. Leone został zmuszony do złożenia dymisji z powodu oskarżeń o korupcję i nadużycia podatkowe opublikowane przez prasę⁴⁹. G. Leone, forsując swoje pomysły na reformę konstytucyjną państwa, popadł w konflikt z siłami politycznym. Tak więc dymisja ta była niejako ukrytą formą odwołania prezydenta wskutek żądań partii politycznych⁵⁰.

Jedynym przypadkiem, gdzie doszło do formalnego złożenia wniosku o postawienie w stan oskarżenia o popełnienie deliktu konstytucyjnego przez pre-

⁴⁷ Art. 19 Regulaminu parlamentarnego postępowania w sprawie oskarżenia.

⁴⁸ Oprócz Włoch tylko przepisy chorwackie, macedońskie oraz węgierskie przewidują obligatoryjny udział komisji parlamentarnej. Szerzej zob. S. Grabowska, *Modele odpowiedzialności...*, s. 185–187.

⁴⁹ I. Bokszczanin, *Prezydent Republiki Włoskiej*, [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2009, s. 752.

⁵⁰ E. Berselli, *Tutti poretì del presidente*, „Il Mulino” 1992, nr 2, s. 215–216.

zydenta doszło również we Włoszech. W 1991 r. grupa lewicowych parlamentarzystów podjęła próbę wszczęcia procedury oskarżenia prezydenta F. Cossiga⁵¹. Został on oskarżony o „podjęcie aktów i postępowanie w intencji zmierzającej do dokonania zmiany formy rządu przy zastosowaniu środków niedopuszczalnych przez porządek konstytucyjny państwa”⁵². Wnioskodawcy zarzucali F. Cossidze niewłaściwe wykorzystanie uprawnień prezydenckich, próby sprawowania rządów plebiscytarnych oraz niewłaściwy sposób współpracy z partiami politycznymi. Jednakże w sytuacji gdy F. Cossiga złożył dymisję w 1992 r., komisja parlamentarna powołana w tym celu umorzyła w 1993 r. sprawę jako „oczywiście bezzasadną”⁵³.

Sabina Grabowska

PARTICIPATION OF THE PARLIAMENT IN THE PROCEEDINGS ON THE CONSTITUTIONAL RESPONSIBILITY OF THE PRESIDENT OF THE ITALIAN REPUBLIC

The article is devoted to the analysis of the legal arrangements governing the parliamentary stage of the proceedings concerning the constitutional responsibility of the President of Italy. The President may be held to constitutional responsibility for a constitutional tort, which may be, in accordance to Art. 90 of the Italian Constitution, a high treason or violation of the Constitution. Unfortunately, the Italian constitution-maker has not clarified these concepts. Therefore, the authorized entities can determine whether the particular action or omission should be qualified as a high treason or violation of the Constitution.

The right to demand the constitutional responsibility of the President is given to a group of ten deputies or the chairman of the parliamentary Giunta. The resolution of the Parliament to put the president on trial is preceded by a preliminary investigation, conducted by an appropriate committee. If the committee considers the charges against the President reasonable, it submits a report at the joint meeting of both chambers. At the meeting, there is a debate on the constitutional tort committed by the President of the Italian Republic, after which the voting is held. The proposal is adopted, when it receives the absolute majority of votes. The resolution adopted by the Parliament is an indictment against the President of the Republic.

The analysis of the Italian practice shows that up to now only few attempts of initiating the proceedings leading to the constitutional responsibility of the President of the Republic have taken place.

⁵¹ Szerzej zob. R. Bin, G. Brunelli, A. Pugiotta, P. Veronesi, *Il „Caso Cossiga”. Capo dello Stato che esterna o privato cittadino che offende?*, Torino 2003.

⁵² Z. Witkowski, *Ustrój konstytucyjny...*, s. 229.

⁵³ Por. M. Fiorillo, *Il capo dello stato. La democrazia dalla A alla Z*, Roma – Bari 2002, s. 27; K. Witkowska-Chrzczonevicz, *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w Republice Włoch*, [w:] *Formy odpowiedzialności konstytucyjnej w państwach europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Toruń 2010, s. 374.